

The Effect of Financial Literacy on Financial Satisfaction of Second Year High School Students with an Islamic Approach

DOI: 10.30497/ifr.2025.249233.2009

Mostafa Samieenasb: Assistant Professor, Faculty of Islamic Studies and Economics, Imam Sadiq University, Tehran, Iran (Corresponding Author) samiee@isu.ac.ir 0000-0003-1177-1823

Ali Dousti Dolatabadi: M.A. Student in Economics, Faculty of Islamic Studies and Economics, Imam Sadiq University, Tehran, Iran ali.dousti@isu.ac.ir 0009-0001-6930-9255

Khadijeh Jamshidi Moghadam: PhD Student, Educational Management, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Kharazmi University, Tehran, Iran 0009-0002-9195-0898

Recived: 2025/10/18

| Accepted: 2025/11/29

1. Introduction and Objectives:

Financial literacy and informed financial decisions are among the essential skills for creating financial sense. This has changed with the development of financial technology and the use of financial services and the expansion of society, especially among adolescents. Therefore, the aim of this study is to investigate the effect of financial literacy on financial satisfaction of second-year high school students at an Islamic university.

2. Materials and Methods:

The present study is applied in terms of purpose, descriptive-survey in terms of implementation method and correlational. The statistical population includes all second-year high school students in Isfahan, 384 of whom were selected by multi-stage cluster random method. A researcher-made questionnaire was used to collect data, which was developed based on theoretical and religious foundations. Then, its validity was confirmed by experts and specialists, and its reliability was calculated based on Cronbach's alpha. Pearson correlation and stepwise regression were used to analyze the data.

3. Research findings:

The results showed that the average level of financial literacy (3.28) and financial satisfaction (3.21) of students is above average. Among the components of financial literacy and financial satisfaction, Islamic financial beliefs have a significant relationship with spiritual well-being. Also, financial literacy components including Islamic financial awareness, income and savings, investment and risk hedging, and cost management predicted 0.40 percent of financial satisfaction of second-year secondary school students.

4. Discussion and Conclusion:

The research findings show the need to pay attention to financial literacy education and financial satisfaction of second-year secondary school students. Also, developing comprehensive educational programs that are designed in line with the cultural and religious conditions of the society is an inevitable necessity. Therefore, this research can help policymakers, educational and financial institutions in developing programs to improve students' financial literacy.

Keyword: Financial literacy, financial satisfaction, Islamic approach, second-year secondary school.

Jel Classification:

تأثیر سواد مالی بر رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه با رویکرد اسلامی

مصطفی سمیعی نسب: استادیار، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

samiee@isu.ac.ir

علی دوستی دولت‌آبادی: دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام،

تهران، ایران ali.dousti@isu.ac.ir

خدیجه جمشیدی مقدم: دانش‌آموخته دکتری، مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران،

ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۲۶

چکیده

۱. مقدمه و هدف

سواد مالی و تصمیم‌گیری آگاهانه در خصوص مسائل مالی از جمله مهارت‌های ضروری برای ایجاد احساس رضایت مالی است. این مهم با توسعه فناوری مالی و افزایش دسترسی به خدمات مالی و گسترش الگوهای مصرف غربی برای افراد جامعه به خصوص نوجوانان تغییر پیدا کرده است. بنابراین هدف این مطالعه، بررسی تأثیر سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی بر رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان است.

۲. مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از لحاظ شیوه اجرا توصیفی-پیمایشی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان است که تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه پژوهش با روش تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد که براساس مبانی نظری و دینی تدوین گردید. سپس روایی آن با نظر کارشناسان و متخصصان تأیید و پایایی آن براساس آلفای کرونباخ محاسبه شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از همبستگی پیرسون و رگرسیون گام به گام استفاده گردید.

۳. یافته‌های تحقیق:

نتایج نشان داد که میانگین سطح سواد مالی (۳/۲۸) و رضایت مالی (۳/۲۱) دانش‌آموزان بالاتر از حد متوسط است. در بین مولفه‌های سواد مالی و رضایت مالی، باورهای مالی اسلامی با بهزیستی معنوی ارتباط معناداری وجود دارد. همچنین مولفه‌های سواد مالی از جمله آگاهی مالی اسلامی، درآمد و پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و پوشش ریسک و مدیریت هزینه، ۴۰ درصد از رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه را پیش‌بینی کردند.

۴. بحث و نتیجه‌گیری:

یافته‌های پژوهش ضرورت توجه به آموزش سواد مالی و رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه را نشان می‌دهند. همچنین توسعه برنامه‌های جامع آموزشی که همسو با شرایط فرهنگی و دینی جامعه طراحی شده باشند، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. بنابراین این پژوهش می‌تواند سیاست‌گذاران، مؤسسات آموزشی و مالی را در تدوین برنامه‌های ارتقای سواد مالی دانش‌آموزان یاری دهد.

واژگان کلیدی: سواد مالی، رضایت مالی، رویکرد اسلامی، دوره دوم متوسطه.

مقدمه

سواد مالی همواره یکی از مهم ترین شاخص های توسعه اقتصادی محسوب می گردد و در کشور ما ریشه در ارزش ها و مبانی دینی دارد. چرا که ارزش ها و اقتصاد از دیدگاه اسلام، به خلاف دیگر مکاتب اقتصادی، هدفی میانی و مقدم های برای اهداف والاتر ارزشی محسوب می شود. مبانی بینشی قرآن کریم، با تأکید بر اخلاق محوری، آخرت گرایی، زمینه سازی جهت تولید و توزیع، لزوم اتخاذ الگوی صحیح مصرف و عدالت مداری، زیربنای منطقی پی ریزی یک نظام منسجم تعلیم و تربیت اقتصادی را شکل می دهند (محض، ۱۳۹۳).

سواد مالی برای افراد جامعه بسیار مهم است. چرا که می تواند کیفیت زندگی آن ها را به میزان قابل ملاحظه ای افزایش دهد. افراد دارای سطح بالای سواد مالی اغلب در مدیریت امور مالی، آگاهی از محصولات مالی و مدیریت بدهی خود، مهارت دارند (Aisyah et al, 2024). در این راستا، قرآن کریم از دریچه های مختلفی به بحث سواد مالی و اصول حاکم بر آن سخن گفته است و رهنمودهای ارزشمندی در اختیار بشر قرار داده که این موارد را می توان ذیل عناوینی چون معیشت، رزق، درآمد، اسراف مشاهده کرد.

سواد مالی به عنوان توانایی درک و مدیریت مسائل مالی و اقتصادی، دارای ابعاد تاریخی و دینی عمیقی بوده و تأثیرات قابل توجهی بر رفتارهای اقتصادی و اجتماعی افراد دارد (مرادی و همکاران، ۱۳۹۷). در جوامع اسلامی، مفاهیم مالی نه تنها به عنوان ابزارهای اقتصادی بلکه به عنوان عناصر کلیدی در ساختار اخلاقی و اجتماعی شناخته می شوند (گره، ۱۴۰۳).

در نظام آموزش و پرورش ایران، یکی از ساحت های شش گانه اهداف تعلیم و تربیت، ساحت اقتصادی و حرفه ای است. زیر مجموعه این ساحت بیان کننده تدبیر معاش و زندگی اقتصادی با درک موقعیت اقتصادی خود و جامعه است (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۹). بنابراین سواد مالی در چارچوب طرح آموزشی جداگانه، به آسانی قابل درک است، چرا که هر گروه سنی با توجه به میزان بلوغ، سطح دانش قبلی یا تصمیمات مهم زندگی نیاز به آموزش مالی دارند. برای مثال افراد جوان با مشکلات مالی مواجه می شوند که با وقایع واقعی زندگی شهروندی از جمله مبحث مهم رضایت مالی مرتبط است. رضایت مالی، اغلب به عنوان ارزیابی شخصی از وضعیت مالی فرد، از جمله توانایی پوشش نیازهای اساسی، مدیریت بدهی ها، پس انداز پول و آمادگی برای هزینه های آینده توصیف می شود. این امر تحت تأثیر عوامل جمعیت - شناختی، رفتار مالی، ویژگی های روانشناختی و درآمد است (Vera-Toscano, 2016).

پیشرفت ها در فناوری مالی دسترسی گسترده به خدمات مالی و تغییر در الگوهای مصرف، دیدگاه جوانان را در مورد رضایت مالی به طور قابل توجهی تغییر می دهد. چالش هایی مانند بی ثباتی اقتصادی، تورم و نابرابری درآمدی بر برداشت از امنیت مالی تأثیر می گذارد. در نتیجه عوامل موثر بر امنیت مالی برای آگاهی بخشی به سیاست ها و استراتژی های مالی

به طور موثر ضروری است. در این میان جوانان بیش از همه با بازارهای مالی، فعالیت‌های تجاری با بانک‌ها و مؤسسات بیمه و خرید روبرو می‌شوند. آن‌ها به کسب مهارت‌های مالی، توسعه مهارت‌ها و دانش بنیادی برای توازن بین هزینه با درآمد نظارت مالی شخصی، برنامه‌ریزی مالی، ریسک و مشاوره مالی نیاز مبرم دارند (Neill et al, 2024).

با این مقدمه می‌توان گفت که آسیب‌پذیرترین گروه‌های اجتماعی در بین دوره‌های مختلف آموزش عمومی، دانش‌آموزان دوره متوسطه هستند. نرخ پایین سواد مالی در میان این دانش‌آموزان، نشان‌دهنده یک شکاف جدی است که می‌تواند به مشکلاتی نظیر سوءاستفاده از خدمات مالی، کلاهبرداری‌های آنلاین و نارضایتی مالی منجر شود. این واقعیت که بسیاری از دانش‌آموزان به خدمات مالی دسترسی دارند اما از جزئیات و مزایای آن‌ها آگاهی کافی ندارند، می‌تواند منجر به مشکلات مالی جدی در این دانش‌آموزان شود که نه تنها بر آن‌ها، بلکه بر جامعه نیز اثرات منفی خواهد داشت. این دانش‌آموزان در کسب اطلاعات مختلف (اینترنت، شبکه اجتماعی) بسیار فعال هستند و از مدرن‌ترین کانال‌ها و خدمات ارتباطی استفاده می‌کنند. آنها حین ورود به حوزه مالی و ارتباط با مؤسسات مالی در معرض بسیاری از خطرات مربوط به مصرف، قرض، اعتبار، اجاره و غیره قرار می‌گیرند. این افراد جوان به دلیل ناکافی بودن دانش مالی و کمبود تجربه، با فعالیت‌های مشکوک مالی وب (خرید اینترنتی) یا حتی تقلب (فرار مالیاتی، سوءاستفاده از هویت و...) مواجه می‌شوند (Brancewicz et al, 2021).

در سطح بین‌المللی، طبق گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، میانگین سواد مالی نوجوانان ۱۵ ساله در آزمون پیزا پایین‌تر از حد استاندارد است و ۴۵٪ از آن‌ها توانایی کافی برای تصمیم‌گیری مالی ندارند (فرهادی پور و قاسمی، ۱۴۰۲). لذا نتایج نظرسنجی‌ها نیز نشانگر پایین بودن شاخص سواد مالی در بسیاری از کشورها است (Triancia, 2024). این کمبود سواد مالی می‌تواند تأثیرات منفی قابل توجهی بر ورود این نوجوانان به بازار کار در آینده نزدیک داشته باشد.

به زعم شبیهی و شفیعی (۱۴۰۳) برنامه‌های آموزش مالی ممکن است به اندازه کافی جامع نباشند و دانش‌آموزان را به‌طور کافی برای مواجهه با چالش‌های مالی آمادگی لازم را نداشته باشند. بطوریکه بسیاری از آنها فاقد درک بنیادی از مفاهیم مالی مانند بودجه‌بندی، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری هستند (طباطبایی مزرعه نو و همکاران، ۱۴۰۳). لذا دانش‌آموزان در سنین متوسطه دوم غالباً در به‌کارگیری دانش مالی در موقعیت‌های واقعی، مانند مدیریت هزینه‌های شخصی یا اتخاذ تصمیمات مالی آگاهانه، با مشکل مواجه هستند. آن‌ها لازم است که به کسب مهارت و دانش برای حفظ تعادل بین مخارج با درآمد، نظارت بر امور مالی شخصی و برنامه‌ریزی مالی بپردازند تا بتوانند محصولات و خدمات اساسی مالی، اصول ریسک، کنترل قدرت و سازمان‌های مصرف‌کننده را شناسایی کنند.

با نظر به بحث آموزش مالی در نظام آموزش و پرورش می‌توان گفت که تربیت اقتصادی در نظام آموزش اسلامی از اهمیت خاصی برخوردار است و سواد مالی باید به‌عنوان یک بخش جدایی‌ناپذیر از آموزش‌های دینی و اخلاقی در نظر گرفته شود. بنابراین با توجه به ضرورت این موضوع، لازم است که جوانان با مفاهیم مالی ازجمله مدیریت منابع، برنامه‌ریزی مالی و اصول اخلاقی در تجارت آشنا شوند. این آموزش‌ها می‌تواند به شکل‌گیری رفتارهای مالی صحیح و

مدیریت بهینه منابع در آینده کمک کنند (پیغامی و طغیانی، ۱۳۹۸). در حال حاضر بسیاری از نوجوانان و حتی کودکان، مصرف‌کننده خدمات مالی هستند. لذا باید مهارت‌های مختلف مالی مورد نیاز به آن‌ها آموزش داده شود. متأسفانه در نظام آموزش و پرورش کشور ما، علیرغم وجود مشکلات اقتصادی و مالی، این حوزه مورد بی‌توجهی قرار گرفته و هیچ استراتژی خاصی برای ارتقاء سواد مالی طراحی نشده است (پیغامی و مرادی باصیری، ۱۳۹۹). از طرف دیگر بحث رضایت مالی دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش ایران مورد بی‌توجهی قرار گرفته است و با وجود انجام مطالعاتی در زمینه سواد مالی، تاکنون پژوهشی به بحث سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی و رضایت مالی دانش‌آموزان در دوره دوم متوسطه نپرداخته است.

با توجه به مطالبی که ذکر شد، پژوهش حاضر می‌تواند وضعیت سواد مالی و رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه را شناسایی کند؛ همچنین برنامه‌های آموزشی مؤثر در افزایش سواد مالی این دانش‌آموزان را توسعه دهد و نتایج آن در بهبود سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی و مالی نظام آموزش و پرورش مورد استفاده قرار گیرد. علاوه بر این، این پژوهش می‌تواند به عنوان یک گام اساسی در جهت ارتقاء کیفیت زندگی مالی و اجتماعی نسل آینده باشد و در یک مفهوم جامع‌تر، زمینه‌ساز یک جامعه مالی پایدار و آگاه شود. لذا این پژوهش بر آن است که تأثیر سواد مالی بر رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان را مورد بررسی قرار دهد. در این راستا به سوالات زیر پرداخته می‌شود:

- ۱- وضعیت سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی و رضایت مالی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه چگونه است؟
- ۲- آیا بین سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی با رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ارتباط معناداری وجود دارد؟
- ۳- آیا مولفه‌های سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی قابلیت پیش‌بینی رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه را دارد؟

۱. پیشینه پژوهش

در این بخش با بررسی ادبیات موجود، مبانی نظری دو متغیر مهم این پژوهش سواد مالی (متغیر مستقل) و رضایت مالی (متغیر وابسته) مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس پیرامون پیشینه موضوع، مباحث مختصری ارائه می‌گردد:

۱- سواد مالی

سواد مالی به معنای درک مفاهیم و محصولات مالی و همچنین نگرش صحیح مالی و پولی جهت تصمیم‌گیری آگاهانه در زمینه مسائل مالی مانند بودجه‌بندی، قرض گرفتن، پس‌انداز کردن و سرمایه‌گذاری است (Joironnisa & Johan, 2020).

• برخی مطالعات پیشین بر ویژگی‌های سواد مالی تأکید می‌کنند و آن را شامل پنج بعد می‌دانند: الف) درک مفاهیم مالی،

ب) توانایی برای برقراری ارتباط با این مفاهیم، ج) توانایی برخورد با امور مالی شخصی، د) توانایی اتخاذ تصمیم‌های مالی و ر) اطمینان از برنامه‌ریزی مؤثر برای نیازهای مالی آینده (Titco et al, 2015).

سواد مالی مفهومی فراتر از دانش مالی است و مهارت و مدیریت پول نیز از عناصر سواد مالی قلمداد می‌شود. (Houston, 2010)؛ سواد مالی ترکیبی از دانش و مهارت‌ها است که به افراد اجازه می‌دهد اصول مالی را درک کرده و تصمیمات مالی آگاهانه بگیرند. مهم‌ترین عناصر سازنده سواد مالی شامل دانش مالی (مهارت‌ها و دانش در زمینه‌های محاسبات عددی، تورم و تنوع‌بخشی ریسک)، رفتار مالی (سطح پس‌انداز، تمایل به پس‌انداز و آگاهی از وضعیت اقتصادی فرد) و نگرش مالی (اهمیتی که فرد به پس‌انداز و آینده) است (Arceo-Gómez & Villagómez, 2017). بنابراین سواد مالی به‌عنوان یک بدنه دانش یا یک حوزه تخصصی شناخته می‌شود که فرصتی را برای افراد جهت مشارکت فعال در اقتصاد و در نتیجه افزایش ثروت فراهم می‌سازد. نمونه‌هایی از این دانش و مهارت‌ها شامل آگاهی افراد از نرخ بهره پس‌انداز و نحوه محاسبه بهره و همچنین آگاهی از تأثیر نرخ تورم بر تصمیمات پس‌انداز است (Lusardi, 2017).

سواد مالی نقش مهمی در درک اهمیت برنامه‌ریزی زود هنگام دوره بازنشستگی و کاهش ریسک‌های مرتبط با کلاهبرداری به خصوص برای دانش‌آموزان متوسطه دارد. علاوه بر این، سواد مالی با انتخاب سبک زندگی و محیط اجتماعی در ارتباط است و این تعامل می‌تواند رفتارهای مالی آن‌ها را شکل دهد. بنابراین سواد مالی با تأثیرگذاری بر رفتارهای مالی، برنامه‌ریزی‌های بلندمدت و تعامل با عوامل اجتماعی، یکی از ابزارهای کلیدی برای دستیابی به ثبات و موفقیت مالی دانش‌آموزان متوسطه محسوب می‌شود. (Chaudhry et al, 2024). دوران جوانی، دوره‌ای سرنوشت‌ساز در شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای مالی افراد است. بی‌توجهی به آموزش مدیریت مالی در این دوره می‌تواند پیامدهای بلندمدت ناگواری برای فرد و جامعه به همراه داشته باشد (سرافراز، ۱۴۰۴).

سواد مالی یک مهارت مهم اما اغلب نادیده گرفته شده که برای جوانان حیاتی است و یکی از ضروریاتی است که در فضای جامعه کنونی جای خالی آن احساس می‌شود و هر فردی در درک مسائل مالی خود با چالش‌های خاصی مواجه می‌شود (طباطبایی مزرعه نو و همکاران، ۱۴۰۳). جایا و راثود^۱ (۲۰۲۱) و پرمانا^۲ و همکاران (۲۰۲۵) بر اهمیت آموزش سواد مالی در درک تفاوت‌های پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، مدیریت ریسک و بهره‌گیری از فناوری‌های مالی تأکید کردند که منجر به ثبات مالی بلندمدت می‌شود. تفتیان و گشتاسبی (۱۳۹۹) بر این باورند که سواد مالی دانش و مهارت‌های لازم برای حل چالش‌های مالی و تصمیمات روزمره است. همچنین آن‌ها بیان داشتند که آموزش سواد مالی به یک اولویت جهانی تبدیل و به برنامه تحصیلی مدارس ابتدایی و

^۱. Jaya & Rathod

^۲. Permana

متوسطه در جهان اضافه شده است و بهتر است معلمان پس از گذراندن برخی از دوره‌های حرفه‌ای، مسئولیت آموزش دانش آموزان را بر عهده بگیرند.

ائتلاف جامپ استارت^۱ (۲۰۱۱) استانداردهای ملی آموزش مالی شخصی دوره دوم متوسطه را به منظور کمک به طراحی و ارزیابی برنامه‌های آموزشی مالی منتشر کرد. این استانداردها سطح صلاحیت دانش آموزان دوره دوم متوسطه را توصیف می‌کند و آموزش مالی شخصی را که هر دانش آموز باید بداند و انجام دهد، مشخص می‌کند. این استانداردها شامل امور مالی شخصی، مسئولیت مالی و تصمیم‌گیری، درآمد و مشاغل، برنامه‌ریزی و مدیریت پول، اعتبار و بدهی، مدیریت ریسک و بیمه و پس انداز و سرمایه‌گذاری است. همچنین استانداردهای آموزش مالی شخصی، هدفمند بوده و در برنامه درسی گنجانده شده و به طور مجزا تدریس نمی‌گردد (Jump\$Start, 2017).

نکته قابل ذکر این است که در دوره متوسطه، مهارت‌های ضروری از جمله توانایی مدیریت مالی و تصمیم‌گیری آگاهانه در زمینه مسائل مالی، مهمترین عوامل موفقیت فرد در محیط کارآینده است. عدم تسلط بر مفاهیم مالی می‌تواند مانع از کسب توانایی آن‌ها در مدیریت حقوق و دستمزد، پس انداز، سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی مالی شخصی شود و در نهایت بر عملکرد و پیشرفت حرفه‌ای آن‌ها تأثیر منفی خواهد گذاشت (محمدی و همکاران، ۱۳۹۵). در همین راستا، تارگان^۲ و همکاران (۲۰۲۴) معتقدند که نگرش ضعیف نسبت به مدیریت مالی می‌تواند منجر به اضطراب مالی و تداوم عادات مصرفی ناکارآمد شود و تأکید می‌کند که ارتقای دانش مالی می‌تواند رفتار پس انداز نسل جوان را بهبود بخشد و از هدر رفت منابع جلوگیری کند.

یکی از مهمترین نکاتی که می‌توان در حوزه سواد مالی مطرح کرد تدوین ابعاد سواد مالی براساس اصول و شریعت اسلامی است. فقه اسلامی به عنوان یکی از ارکان مهم دین اسلام، به بررسی جزئیات قراردادهای و معاملات مالی می‌پردازد. این علم، با ارائه اصول و قواعد مشخص، به مسلمانان کمک می‌کند تا در معاملات خود به درستی عمل کنند و از حقوق و وظایف مالی خود آگاه شوند (موسویان و توحیدی، ۱۴۰۲). در این میان برخی از صاحب نظران برجسته حوزه اقتصاد اسلامی بر این ارکان مهم اسلام تأکید می‌کنند، از جمله صدر (۱۹۷۴) براین باور است که اقتصاد اسلامی باید بر اساس اصول شریعت و ارزش‌های اسلامی بنا شود. وی به‌طور خاص به اهمیت درک عمیق از مفاهیم اقتصادی و مالی در اسلام تأکید می‌کند و بیان می‌کند که سواد مالی باید در راستای اخلاق اسلامی و قواعد شرعی شکل گیرد. اصول عملیاتی به برنامه‌ریزی مالی شخصی هر مسلمان ایرانی، چارچوب می‌دهد. این اصول شامل دو دسته است: الف) اصول ایجابی از

3. Coalition for Personal Financial Literacy

^۲. Targan

جمله انطباق مالی، قناعت و میانه‌روی، انفاق، خرج کردن به مقدار نیاز، سرمایه‌گذاری در تولید، خرید محصولات داخلی، پرداخت مالیات؛ ب) اصول سلبی مانند اسراف و مصرف‌گرایی، کنز کردن، اشرافی طلبی و تجمل‌گرایی و پیروی از سبک زندگی غربی (رضائیان و همکاران، ۱۳۹۸).

پیاپیاده‌سازی اصول اقتصاد اسلامی، تأثیر قابل توجهی بر رفتار مالی و نگرش اقتصادی نوجوانان دارد. اقتصاد اسلامی با تأکید بر عدالت، رفاه عمومی و هم‌سویی با ارزش‌های دینی، می‌تواند الگوی مناسبی برای شکل‌دهی به رفتارهای اقتصادی نسل جوان باشد. آگاهی‌بخشی افراد و نهادینه‌سازی رفتارهای اقتصادی درست، می‌تواند مسیر گسترش اقتصاد اسلامی را در سطح جامعه هموارتر سازد (Andini & Ariadne, 2022). لذا برخی پژوهشگران بر اهمیت آموزش سواد مالی در مدارس به منظور تقویت فرهنگ پس‌انداز و توسعه اقتصاد پایدار اسلامی تأکید می‌کنند (Saleh et al, 2024). آموزش سواد مالی اسلامی منجر به افزایش درک دانش‌آموزان از مفاهیم مالی اسلامی و ارتقاء مدیریت مالی شخصی آنان به صورت هوشمندانه و مسئولانه می‌شود (Rizwan et al, 2024). در این زمینه آرگون^۱ (۲۰۲۵) اذعان می‌کند که دانش مالی اسلامی به‌عنوان یک میانجی قوی میان نگرش و رفتار مالی است و آگاهی مالی اسلامی، اثر غیرمستقیم و تعدیل‌گری بر این رابطه دارد. همچنین افزایش سواد مالی اسلامی از طریق برنامه‌های آموزشی می‌تواند به بهبود نگرش و درنهایت رفتارهای مالی نوجوانان منجر شود. در ادامه به برخی از مطالعات پیشین اشاره می‌گردد.

لام^۲ و همکاران (۲۰۱۱) در مطالعه خود به بررسی ارتباط بین برخی مؤلفه‌های مثبت رشد نوجوانان و ارتقاء مهارت‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌های مرتبط با مدیریت مالی در میان دانش‌آموزان متوسطه پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که به‌کارگیری مؤلفه‌هایی نظیر شایستگی شناختی، خودکارآمدی و معنویت می‌تواند تأثیر مثبتی بر توانمندی‌های مالی نوجوانان داشته باشد. به باور آنان، چنین رویکردی نه تنها مهارت‌ها و نگرش‌های مالی دانش‌آموزان را ارتقاء می‌دهد، بلکه آنان را برای مواجهه با چالش‌های مالی زندگی واقعی آماده می‌سازد.

مورارکا و اوتس^۳ (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی سواد مالی در میان نوجوانان پرداخت. نتایج نشان داد که ۷۱.۲٪ از پاسخ‌دهندگان خود را دارای سواد مالی نمی‌دانند و مشخص شد که آن‌ها دانش کافی در مورد موضوعاتی مانند تورم، نمرات اعتباری و بیمه ندارند. همچنین، ۷۸.۸٪ از پاسخ‌دهندگان هیچ کلاسی یا دوره‌ای در زمینه سواد مالی نگذرانده‌اند.

پورسلیمی ندوشن (۱۳۹۲) به بررسی وضعیت سواد مالی، در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان یزد پرداخت. درمجموع نتایج حاصل از کاربرد روش آماری حکایت از عدم‌کفایت سواد مالی دانش‌آموزان مقطع متوسطه استان یزد داشت.

^۱. Ergün

^۲. Lam

^۳. Murarka & Oates

طغیانی و مرادی باصیری (۱۳۹۵) در پژوهشی به تحلیل انتقادی الگوی متعارف آموزش عمومی سواد مالی از منظر اقتصادی اسلامی پرداختند. به این منظور با جستجو در منابع مختلف دینی، مقالات مرتبط با اقتصاد اسلامی و نیز اسناد بالادستی نظام جمهوری اسلامی، به نقد موضوعی الگوی متعارف سواد مالی براساس ملاک‌های استخراجی از منابع دینی پرداختند. مهمترین یافته این پژوهش آن است که الگوی متعارف سواد مالی، الگوی فردگرایانه است و به هویت‌های جمعی زندگی انسان کمتر شده است؛ در حالی که در آموزه‌های اسلامی، در کنار هویت‌های فردی زندگی انسان، هویت‌های جمعی نیز مورد توجه زیادی قرار گرفته است.

روشندل و طغیانی (۱۳۹۷) در پژوهشی به سنجش و بررسی عوامل مؤثر بر آن در میان دانش‌آموزان مقطع متوسطه اول شهرستان شهرضا پرداختند. نتایج پژوهش حاکی از ناچیز بودن سواد مالی در بین دانش‌آموزان بود. همچنین از بین متغیرهای بررسی‌شده، نمره ریاضی دانش‌آموز، پایگاه اقتصادی-اجتماعی خانواده، سطح تحصیلات و اشتغال مادر بر سطح سواد مالی دانش‌آموز اثرگذار بوده است و تفاوت معنادار آماری بین سواد مالی دانش‌آموزان پسر و دختر وجود ندارد.

نادری و همکاران (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای عوامل تأثیرگذار بر سواد مالی اسلامی در کشور جمهوری اسلامی ایران را با استفاده از تکنیک دنپ مورد بررسی قرار دادند. در این پژوهش با استفاده از مطالعه آرشیو و بررسی دقیق منابع مختلف مهم‌ترین عوامل مؤثر شناسایی شد. سپس این عوامل به منظور رتبه‌بندی در قالب یک پرسشنامه مقایسه زوجی در اختیار خبرگان شامل اساتید و کارشناسان بازارهای مالی اسلامی قرار داده شد. در نهایت پنج عامل از مهم‌ترین این عوامل مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که عوامل اجتماعی دارای بیشترین اهمیت است. همچنین نگرش مالی اسلامی، فرهنگ، تعلقات مذهبی، دوستان، همسالان و دانش مالی اسلامی مهمترین زیرعوامل مؤثر بر سواد مالی اسلامی در جمهوری اسلامی ایران است.

دارما^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی که به بررسی تأثیر سواد مالی اسلامی بر سرمایه‌گذاری پرداختند. نشان دادند که سواد مالی و اخلاق کسب‌وکار اسلامی تأثیر مثبت و معناداری بر تصمیمات سرمایه‌گذاری دارند و نگرش به ریسک نقش میانجی مؤثری در این رابطه ایفا می‌کند، درحالی‌که نقش تعدیل‌گر دانش دینی معنادار نبود. آن‌ها پیشنهاد دادند که جهت ارتقاء رفتار سرمایه‌گذاری آگاهانه، بهتر است که آموزش مالی در چارچوب اصول اخلاقی اسلامی باشد.

ایرجی نقندر و فراهانی (۱۴۰۳) در پژوهشی به تحلیل ساختار عاملی الگوی سواد مالی اسلامی در کارکنان ادارات ورزش و جوانان خراسان رضوی پرداختند. در این پژوهش ۲۵۴ نفر از کارکنان با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس به عنوان نمونه انتخاب شدند. نتایج نشان داد که مولفه‌های رفتار مالی، نگرش مالی، دانش مالی و آگاهی مالی پیش‌بینی‌کننده مفهوم سواد مالی اسلامی هستند.

ریدوان^۲ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی تحت عنوان آموزش بهبود مدیریت مالی شخصی از طریق ابزارهای سواد مالی اسلامی هوشمند در دانش‌آموزان متوسطه کشور اندونزی، نشان داد که آموزش سواد مالی اسلامی هوشمند، با

^۱. Dharma

^۲. Ridwan

شبیه‌سازی‌های مالی و برنامه‌ریزی عملی می‌تواند مهارت‌های مدیریت مالی شخصی دانش‌آموزان را به‌طور قابل‌توجهی بهبود بخشد.

۲-رضایت مالی

رابطه بین درآمد و خوشبختی فردی یکی از موضوعات پربحث در ادبیات مربوط به رفاه ذهنی^۱ از اوایل دهه ۱۹۷۰ بوده است. در آن دوران، بر اساس ادبیات اقتصادی، فرض بر این بود که رضایت از درآمد معادل رفاه یا خوشبختی است. رضایت مالی به عنوان یکی از عناصر کلیدی در درک کلی رفاه فردی پدیدار شده است. این مفهوم دیدگاه فرد را نسبت به وضعیت مالی خود از جمله توانایی تأمین نیازهای ضروری، دستیابی به اهداف مالی و پاسخگویی به رویدادهای غیرمنتظره نشان می‌دهد. این عامل در مواقع نوسات اقتصاد جهانی، به عنوان یک شاخص حیاتی رفاه ذهنی، به ویژه در جوامع پیشرفته شناخته می‌شود (Perkash et al, 2022).

در دنیای مصرف‌محور امروزی، افراد اغلب موفقیت مالی را با خوشبختی برابر می‌دانند. بااین‌حال، رضایت مالی واقعی تنها به میزان پول یا دارایی فرد وابسته نیست، بلکه به توانایی مدیریت و تخصیص منابع به‌گونه‌ای که نیازها، آرزوها و ارزش‌های فردی را پشتیبانی کند، بستگی دارد. رضایت مالی مفهومی عمیقاً شخصی است که از فردی به فرد دیگر متفاوت است. برای برخی، داشتن پس‌انداز کافی برای ایجاد امنیت و آرامش خاطر اهمیت دارد، درحالی‌که برای دیگران، دستیابی به اهداف معناداری مانند مالکیت خانه، تأمین آموزش یا شروع کسب‌وکار، معنای رضایت مالی را تشکیل می‌دهد. این مفهوم تجربه‌ای ذهنی است که شامل احساس کنترل، آزادی و هدف‌مندی در زندگی مالی می‌شود (Plegnoll, 2023). رضایت مالی یکی از متغیرهای مهم در مطالعات اقتصادی و روان‌شناختی مرتبط با شادی و رفاه ذهنی است. این مفهوم که مدت‌ها به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از رفاه مالی با رفاه شخصی و رضایت از زندگی مرتبط بوده است، به ارزیابی ذهنی کفایت منابع مالی یا وضعیت مالی فرد اشاره دارد.

رضایت مالی مثبت به‌عنوان یک وضعیت مطلوب در نظر گرفته می‌شود، به‌طوری‌که افرادی که از نظر مالی رضایت دارند، اغلب سطوح قابل‌قبولی از شادی، سلامت و آزادی از استرس مالی را گزارش می‌کنند. رضایت مالی به‌عنوان شاخصی ذهنی برای ارزیابی سطح رفاه مالی فرد تعریف می‌شود. این مفهوم نشان‌دهنده میزان رضایت فرد از وضعیت مالی خود و وجود منابع اقتصادی کافی برای حفظ یک استاندارد زندگی رضایت‌بخش است. رضایت مالی به میزان خشنودی و رضایت فرد از وضعیت مالی و اقتصادی خود اشاره دارد. این مفهوم نشان می‌دهد که زمانی که فرد توانایی تأمین مالی خود را

^۱. Subjective Well-Being

دارد، احساس رفاه و رضایت مالی دارد و این احساس به عنوان یکی از جنبه‌های اساسی کیفیت زندگی شخص مطرح است که تأثیر بسزایی بر روند زندگی و رفتارهای اجتماعی افراد دارد (Adinda et al, 2023).

یکی از عوامل موثر بر رضایت مالی، رفاه مالی است. این عامل یک مفهوم جامع و چندبعدی است که جنبه‌های مختلفی از زندگی مالی فرد را در بر می‌گیرد و به حالتی اشاره دارد که در آن افراد نسبت به وضعیت مالی خود احساس امنیت داشته و توانایی دستیابی به اهداف مالی‌شان را دارند. از اجزای اصلی رفاه مالی می‌توان به امنیت مالی و دستیابی به اهداف مالی اشاره کرد. امنیت مالی به داشتن درآمد پایدار، پس‌انداز کافی و دسترسی به منابع مالی مرتبط است که آرامش ذهنی را فراهم کرده و استرس ناشی از عدم قطعیت‌های مالی را کاهش می‌دهد. در مجموع، رفاه مالی مفهومی است که امنیت مالی، دستیابی به اهداف مالی، سواد مالی، رفتارهای مالی و اجتماعی‌سازی را دربرمی‌گیرد و نقش کلیدی در سلامت و ثبات مالی فرد ایفا می‌کند (Antwi et al, 2024).

زیمِرن^۱ (۲۰۲۱) بیان می‌کند که افراد زمانی می‌توانند به رضایت مالی دست یابند که بتوانند از طریق وضعیت مالی خود به خواسته‌هایشان برسند و شرایط محیطی نیز از این اقدامات حمایت کند. همچنین افرادی که از سطح رضایت بیشتری نسبت به وضعیت مالی خود برخوردارند، به‌طور کلی شادتر و از رضایت کلی بیشتری در زندگی بهره‌مند هستند. برخی از عوامل رضایت از زندگی با رضایت مالی مرتبط هستند، از جمله بهره‌وری در محیط کار، استرس زناشویی و انتخاب مصرف‌کننده. اگرچه رضایت مالی تحت تأثیر عوامل خارجی و استرس‌زا قرار دارد، در نهایت ملاحظات فردی تأثیر زیادی بر رضایت مالی دارند. ثروت یک کشور با رفاه ذهنی شهروندان آن ارتباط قوی دارد، اما رضایت مالی در سطح فردی ارتباط قوی با ثروت ندارد. این مسئله با در نظر گرفتن برداشت افراد از درآمدشان پیچیده‌تر می‌شود، زیرا کسانی که درآمد خود را کافی می‌دانند، تمایل به نمایش سطوح بالاتری از رضایت مالی دارند (Gabel et al, 2023).

رضایت مالی افراد تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل رفتاری، اجتماعی-اقتصادی و محیطی قرار دارد (Sabiya, 2024). گارت و جیمز^۲ (۲۰۱۳) اشاره کردند که رضایت مالی اغلب به‌عنوان یک هدف حیاتی برای مشاوران و درمانگران مالی در نظر گرفته می‌شود، زیرا عوامل مرتبط با تجربیات ذهنی و برداشت‌های مشتریان نباید نادیده گرفته شوند. یک چارچوب مفهومی از رضایت مالی ارائه دادند که شامل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، عوامل استرس‌زا، رفتار مالی، نگرش مالی و دانش مالی است. این چارچوب نظری مناسبی را فراهم می‌کند، اما نتایج آن به نمونه‌های کوچک محدود شده است. هرچند مطالعات اخیر از داده‌های ملی و نماینده برای بررسی رضایت مالی استفاده کرده‌اند.

^۱.Zimmerman

^۲.Garrett & James

بدین ترتیب، رضایت مالی تحت تأثیر عوامل مختلفی از جمله سواد مالی و فناوری مالی قرار دارد. تحقیقات نشان می‌دهد که سواد مالی رفتارهای مدیریت مالی را بهبود می‌بخشد که به نوبه خود بر رضایت مالی دانش‌آموزان دبیرستانی تأثیر مثبت می‌گذارد. امانگ^۱ و همکاران (۲۰۲۳) معتقدند سواد مالی به طور قابل توجهی بر رفتارهای مدیریت مالی تأثیر می‌گذارد و منجر به بهبود رضایت مالی می‌شود. طاهر^۲ و همکاران (۲۰۲۳) نیز بیان داشتند سطوح بالاتر سواد مالی با تصمیم‌گیری مالی بهتر مرتبط است و مشکلاتی مانند بدهی کارت اعتباری را کاهش می‌دهد.

سواد مالی به افراد این امکان را می‌دهد که منابع مالی خود را به طور کارآمد مدیریت کنند، تصمیمات مالی مناسبی بگیرند و در نتیجه، سطح رضایت مالی خود را افزایش دهند. درک صحیح از مفاهیمی نظیر پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و مدیریت بدهی‌ها به افراد کمک می‌کند تا از بحران‌های مالی احتمالی جلوگیری کرده و به سطح بالاتری از رفاه اقتصادی دست یابند؛ بنابراین، ارتباط مستقیمی میان سواد مالی و افزایش رضایت مالی افراد مشاهده می‌شود (Frida et al, 2021).

علاوه بر این، فناوری مالی نیز نقش مهمی در تسهیل سواد مالی ایفا می‌کند، هرچند تأثیر مستقیم آن بر رضایت مالی کمتر روشن است. بدین ترتیب همان طور که سفیرا^۳ و همکاران (۲۰۲۳) اشاره کردند فناوری مالی دسترسی به خدمات مالی را افزایش می‌دهد و شمول مالی را افزایش می‌دهد که با افزایش رضایت مالی مرتبط است. با این حال، رابطه مستقیم بین فناوری مالی و رضایت مالی همچنان مبهم باقی مانده است نتایج مطالعات گذشته نشان می‌دهند در حالی که سواد مالی و تکنولوژی مالی برای دستیابی به رضایت مالی ضروری هستند، مهم است که توجه داشته باشیم که عوامل خارجی مانند شرایط اقتصادی و وضعیت شخصی نیز می‌توانند به طور قابل توجهی بر رفاه مالی دانش‌آموزان تأثیر بگذارند.

بوریناگا^۴ و همکاران (۲۰۲۳) به بررسی اهمیت رضایت مالی برای موفقیت تحصیلی دانشجویان می‌پردازد. این پژوهش به سه زیرمجموعه تقسیم شده است. نتایج این مطالعه نشانگر این بود که دستیابی به رضایت مالی به طور قابل توجهی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان کالج تأثیر می‌گذارد. با پیشرفت دانشجویان در مسیرهای تحصیلی خود، وجود نگرانی‌ها و محدودیت‌های مالی اغلب منجر به استرس و حواس‌پرتی می‌شود که توانایی آن‌ها را برای تمرکز بر تحصیل تحت تأثیر قرار می‌دهد.

^۱.Amang

^۲.Taher

^۳.Safira

^۴.Borinaga

فیلیپاس و آودولاس^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی که به بررسی سواد مالی و رفاه مالی در بین دانشجویان نسل Z پرداختند. نشان داده‌اند که سواد مالی بالاتر با رفاه و تاب‌آوری مالی بیشتر مرتبط است و افزایش سواد مالی با سطح بالای رضایت مالی دانش‌آموزان همراه است.

علی^۲ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی که به بررسی اهمیت مدیریت مالی در اتخاذ تصمیمات سرمایه‌گذاری مؤثر و بهبود رفاه اقتصادی دانشجویان مؤسسات آموزش عالی پرداختند. نتایج نشان داد که رفتار مالی و نگرش مالی در بررسی ارتباط بین سواد مالی و رضایت مالی نقش میانجی دارد؛ تأثیر سواد مالی ممکن است نه تنها به صورت مستقیم، بلکه به طور غیرمستقیم و از طریق متغیرهای میانجی مانند رفتار مالی، نگرش مالی باشد. همچنین مدیریت مالی رابطه مثبت و معناداری با تصمیمات سرمایه‌گذاری در میان دانشجویان دارد و بهبود مهارت‌های مالی می‌تواند رفاه اقتصادی و رضایت مالی آنان را ارتقا دهد.

پیرسون و کورانکی^۳ (۲۰۲۳) در پژوهشی تحت عنوان ارتباط بین شایستگی سواد مالی و رضایت مالی دانش‌آموزان دوره متوسطه، نشان دادند که سواد مالی و اعتماد بیش‌ازحد، به توانایی‌های مالی منجر به افزایش رضایت مالی می‌شود. لذا برنامه‌های آموزشی باید علاوه بر آموزش دانش مالی، بر افزایش اعتماد به نفس منطقی و توانایی تصمیم‌گیری مالی فرد نیز تمرکز داشته باشند.

پژوهش آنومول و مالوویکا^۴ (۲۰۲۴) نیز بر نقش واسطه‌ای رفتار مالی در رابطه بین سواد مالی و رضایت مالی تأکید دارد که می‌تواند توضیح‌دهنده سطح بالای رضایت مالی با وجود استفاده متوسط از فناوری مالی باشد. این موضوع برای دانش‌آموزان دوره متوسطه اهمیت دارد، زیرا آموزش عادات مالی مثبت، مانند پس‌انداز منظم یا برنامه‌ریزی هزینه‌ها، می‌تواند رضایت مالی و رفاه بلندمدت آن‌ها را تقویت کند.

با بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش می‌توان چنین استنباط کرد که تفاوت این پژوهش با مطالعات قبلی این است که اول اینکه هیچ کدام از آن‌ها سطح سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی و رضایت مالی دانش‌آموزان را به صورت همزمان ارزیابی نکرده‌اند و اکثر پژوهش‌ها به ارزیابی سطح سواد مالی محدود شده‌اند. دوم اینکه تأثیر سواد مالی بر رضایت مالی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار نگرفته است و در بیشتر موارد به موضوع رضایت مالی دانشجویان و سایر اقشار جامعه پرداخته شده است.

^۱. Philippos & Avdolas

^۲. Ali

^۳. Pearson & Koranki

^۴. Anumul & Malavika

روش پژوهش

از آنجا که پژوهش حاضر به بررسی تأثیر سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی بر رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه می‌پردازد، این پژوهش از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. تحقیقات براساس ماهیت و روش پژوهش، به تاریخی، توصیفی، علی و آزمایشی دسته‌بندی می‌شوند (حافظ نیا، ۱۳۸۰). این مطالعه از لحاظ روش پژوهش توصیفی-پیمایشی از نوع همبستگی است. پژوهش پیمایشی بهترین روش موجود برای آن دسته از پژوهشگران علوم اجتماعی است که علاقمند به جمع‌آوری داده‌های اصلی برای توصیف جمعیت‌های بسیار بزرگی است که نمی‌توان آن‌ها را مستقیم مشاهده کرد (ببی، ترجمه فاضل، ۱۳۹۶). جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ است که تعداد آن‌ها ۳۱۹۳۶ نفر بود. با توجه به حجم جامعه سعی گردید که تعداد نمونه بیشتری انتخاب شود و معرف جامعه باشند. لذا مطابق با جدول تعیین حجم نمونه کرجسی و مورگان، ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه براساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای^۱ انتخاب گردید؛ در مرحله اول نواحی یک و سه آموزش و پرورش شهر اصفهان به تصادف انتخاب شد؛ در مرحله بعد، از هر ناحیه (خوشه) ۴ مدرسه متوسطه دوم (۲ مدرسه دخترانه و ۲ مدرسه پسرانه) و از هر مدرسه متوسطه دوم سه کلاس (پایه دهم، یازدهم و دوازدهم) به صورت تصادفی انتخاب گردید و در نهایت به تعداد مساوی دانش‌آموز دختر و پسر به عنوان نمونه پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند. در این پژوهش جهت گردآوری اطلاعات از دو روش مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی استفاده گردید. در ابتدا پژوهشگر، منابع معتبر نظری و دینی را از طریق روش کتابخانه‌ای مانند جستجو در پایگاه‌های معتبر اینترنتی، اسناد ملی و بین‌المللی، کتب، پایان‌نامه‌ها، مقالات را مورد مطالعه قرار داد و مولفه‌های سواد مالی و رضایت مالی بر مبنای رویکرد اسلامی تعیین گردید. سپس در روش میدانی، ابزار پژوهش یعنی پرسشنامه محقق ساخته براساس مطالعات کتابخانه‌ای تدوین شد. این پرسشنامه دارای دو بعد سواد مالی (۲۷ گویه) و رضایت مالی (۱۷ گویه) و در مجموع ۴۴ گویه است (جدول ۱). به منظور تعیین روایی پرسشنامه، قبل از توزیع توسط پژوهشگر، پرسشنامه اولیه در اختیار ۸ نفر از متخصصان و اعضای هیأت‌علمی حوزه‌های معارف اسلامی، اقتصاد مالی و مولفان کتب درسی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی قرار گرفت. این افراد پرسشنامه را از نظر تناسب گویه‌ها با مفاهیم نظری، وضوح عبارت‌ها، و میزان پوشش‌دهی ابعاد مفهومی مورد بررسی قرار دادند. پس از دریافت بازخوردهای تخصصی، برخی گویه‌ها بازنویسی و نسخه نهایی پرسشنامه براساس نظر این صاحب‌نظران تأیید شد. علاوه بر این، جهت تعیین پایایی ابزار پژوهش، ابتدا پرسشنامه محقق ساخته به صورت مقدماتی بین ۳۰ نفر از دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه توزیع گردید که این افراد شامل ۱۵ نفر دانش‌آموز دختر و ۱۵ نفر دانش‌آموز پسر بودند. پس از جمع‌آوری داده‌ها، پایایی هر یک از مولفه‌ها، از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردید. مقادیر این ضریب برای هر یک از مولفه‌های بالای ۰/۷ به دست آمد که نشان‌دهنده پایا بودن ابزار پژوهش بود. به عبارت بهتر، پرسشنامه از انسجام درونی مناسبی برخوردار بود و گویه‌ها به درستی مفاهیم مدنظر را پوشش می‌دادند.

جدول (۱): پایایی پرسشنامه و مولفه‌های پژوهش

^۱. Multistage Cluster Sampling

ابعاد	مؤلفه	ضریب آلفای کرونباخ	تعداد گویه‌ها
سواد مالی	درآمد و پس‌انداز	۰/۷	۶
	سرمایه‌گذاری و پوشش ریسک	۰/۷	۶
	مدیریت هزینه	۰/۷۳	۷
	آگاهی مالی اسلامی	۰/۷۱	۸
رضایت مالی	مدیریت مالی	۰/۷۸	۴
	دسترسی به پول در آینده	۰/۷۲	۴
	متعادل بودن پس‌انداز	۰/۷۱	۴
	بهزیستی معنوی	۰/۷۵	۵

منبع: یافته‌های پژوهش

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید. به منظور توصیف آماری ویژگی‌های جمعیت‌شناسی از درصد، فراوانی، جدول، شکل و نمودار و به منظور توصیف متغیرهای پژوهش از میانگین، انحراف معیار استفاده شد. در بخش آمار استنباطی نیز به منظور آزمون سوال‌های پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون، آزمون‌های تی تک متغیره و رگرسیون گام به گام با استفاده از نرم افزار SPSS بهره گرفته شد.

یافته‌های پژوهش

طبق یافته‌های پژوهش، ۴۶/۷ درصد از پاسخ‌دهندگان پسر و ۵۳/۳ درصد از پاسخ‌دهندگان دختر بود. در پایه تحصیلی دهم ۵۲/۵ درصد، در پایه یازدهم ۳۴/۱ و در پایه دوازدهم ۱۳/۴ مشغول به تحصیل بودند. بیشترین درآمد والدین ۵۲/۸ درصد بیشتر از ۲۰ میلیون، ۳۳/۱ درصد دارای درآمد بین ۱۵ الی ۲۰ میلیون، ۱۰/۵ درصد بین ۱۰ الی ۱۵ میلیون و ۳/۷ درصد از والدین کمتر از ۱۰ میلیون درآمد داشتند. در بخش استنباطی ابتدا جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای اصلی، از آزمون معتبر کولموگروف - اسمیرونوف استفاده شد.

جدول (۲): نتیجه آزمون کولموگروف - اسمیرونوف برای نرمال بودن توزیع داده

متغیر	سطح معناداری	مقدار خطا	تأیید فرضیه	نتیجه
سواد مالی	۰/۲۰۰	۰/۰۵	H ₀	نرمال
رضایت مالی	۰/۲۰۰	۰/۰۵	H ₀	نرمال

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج آزمون نرمال بودن کولموگروف - اسمیرونف ارائه شده در جدول شماره ۲، بین توزیع مورد انتظار و توزیع مشاهده شده برای هیچ یک از متغیرها تفاوت معناداری مشاهده نشد؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که توزیع داده های مربوط به تمامی متغیرها از نرمال بودن برخوردار است.

سوال اول: وضعیت سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی و رضایت مالی دانش آموزان دوره دوم متوسطه چگونه است؟
جدول (۳). نتایج آزمون t-تک نمونه ای

متغیرها	T	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین	انحراف استاندارد
سواد مالی	۱۰/۴۹۰	۳۸۰	۰/۰۰۰	۳/۲۸۵۸	۰/۵۳۱۷۶
رضایت مالی	۵/۸۹۰	۳۸۰	۰/۰۰۰	۳/۲۱۶۶	۰/۷۱۷۸۷

منبع: یافته های پژوهش

نتایج جدول شماره ۳ نشان می دهد که میانگین متغیر سواد مالی ($M=3/28$) به طور معناداری ($P<0/001$) بالاتر از حد متوسط ($M=3$) بوده است. همچنین میانگین متغیر رضایت مالی ($M=3/21$) به طور معناداری ($P<0/001$) بیشتر از حد متوسط بوده، لذا نشانگر مطلوب بودن سطح سواد مالی و رضایت مالی دانش آموزان دوره دوم متوسطه است.

جدول (۴). نتایج آزمون t مستقل

متغیرها	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	سطح معناداری
سواد مالی	پسر	۱۷۸	۳/۲۹۴	۰/۵۲۵۶۳	۰/۸۸۱
	دختر	۲۰۳	۳/۲۷۷	۰/۵۲۸۲۵	
رضایت مالی	پسر	۱۷۸	۳/۲۵۳	۰/۷۰۷۹۲	۰/۹۹۵
	دختر	۲۰۳	۳/۱۸۴	۰/۷۲۵۸۲	

منبع: یافته های پژوهش

نتایج جدول شماره ۴ بیانگر این است که میانگین نمرات سطح مالی پسران ($M=3/29$) و میانگین نمرات دختران ($M=3/27$) بسیار نزدیک بوده و از لحاظ آماری معنادار نیست ($Sig=0/881$). علاوه براین، در زمینه میانگین رضایت مالی بین دانش آموزان پسر ($M=3/253$) و دختر ($M=3/184$) تفاوت معناداری وجود ندارد ($Sig=0/995$). بنابراین می توان گفت که سطح سواد مالی و رضایت مالی در بین دانش آموزان دختر و پسر یکسان است و بین این دو گروه تفاوت معناداری وجود ندارد.

سوال دوم پژوهش: آیا بین مولفه‌های سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی با رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه رابطه معناداری وجود دارد؟

جدول (۵). ماتریس همبستگی مولفه‌های سواد مالی با رضایت مالی

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
پس‌انداز و درآمد	۱	۰/۴۹۹**	۰/۴۴۵**	۰/۴۸۸**	۰/۳۹۰**	۰/۴۱۵**	۰/۴۹۵**	۰/۳۵۵**
سرمایه‌گذاری و ریسک	۰/۴۹۹**	۱	۰/۳۵۳**	۰/۳۳۷**	۰/۳۳۹**	۰/۳۲۳**	۰/۳۸۱**	۰/۲۷۸**
مدیریت هزینه	۰/۴۹۹**	۰/۳۵۳**	۱	۰/۴۹۵**	۰/۳۳۱**	۰/۳۰۲**	۰/۴۲۶**	۰/۳۸۰**
آگاهی مالی اسلامی	۰/۴۸۸**	۰/۳۳۷**	۰/۴۹۵**	۱	۰/۳۳۲**	۰/۴۰۳**	۰/۴۲۷**	۰/۵۵۸**
مدیریت مالی	۰/۳۹۰**	۰/۳۳۹**	۰/۳۳۱**	۰/۳۳۲**	۱	۰/۵۶۳**	۰/۶۰۴**	۰/۳۹۶**
دسترسی به پول	۰/۴۱۵**	۰/۳۲۳**	۰/۳۰۲**	۰/۴۰۳**	۰/۵۶۳**	۱	۰/۵۵۴**	۰/۴۶۹**
متعادل بودن پس‌انداز	۰/۴۹۵**	۰/۳۸۱**	۰/۴۲۶**	۰/۴۲۷**	۰/۶۰۴**	۰/۵۴۴**	۱	۰/۵۵۶**
بهبودی معنوی	۰/۳۵۵**	۰/۲۷۸**	۰/۳۸۰**	۰/۵۵۸**	۰/۳۹۶**	۰/۴۶۹**	۰/۵۵۶**	۱

* سطح معناداری ۱ درصد

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج جدول ۵ نشانگر این است که بین «سرمایه‌گذاری و پوشش ریسک» با مؤلفه‌های رضایت مالی همبستگی مثبت و معناداری مشاهده می‌شود. سرمایه‌گذاری و پوشش ریسک با «مدیریت مالی» $r = 0/339$ ، با «دسترسی به پول» $r = 0/322$ و با «متعادل بودن پس‌انداز» $r = 0/381$ گزارش شده است. بین «مدیریت هزینه» با مؤلفه‌های رضایت مالی همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد و بیشتر در سطح متوسط است؛ به‌طوری‌که همبستگی مدیریت هزینه با «مدیریت مالی» $r = 0/331$ ، با «دسترسی به پول» $r = 0/302$ ، با «متعادل بودن پس‌انداز» $r = 0/426$ و با «بهبودی معنوی» $r = 0/380$ گزارش شده است. بین «آگاهی مالی اسلامی» با رضایت مالی همبستگی مثبت و معناداری مشاهده می‌گردد که بیشتر در سطح بالایی قرار دارد؛ به‌طوری‌که همبستگی آگاهی مالی اسلامی با «مدیریت مالی» $r = 0/322$ ، با «دسترسی به پول» $r = 0/403$ ، با «متعادل بودن پس‌انداز» $r = 0/427$ و با «بهبودی معنوی» $r = 0/558$ (در سطح قوی) گزارش شده است. به طور کلی یافته‌ها بیانگر این است که بیشترین همبستگی مثبت و معنادار بین «آگاهی مالی اسلامی» با «بهبودی معنوی» با ضریب $r = 0/558$ مشاهده شده است که حاکی از ارتباط قوی بین باورهای مالی اسلامی و سلامت معنوی

است. بنابراین همه مؤلفه‌های سواد مالی با رضایت مالی روابط مثبت و معناداری با یکدیگر داشته و عمدتاً در سطح متوسط تا قوی قرار دارند که اهمیت نقش این عوامل را در بهبود رضایت مالی دانش‌آموزان را تأیید می‌کند. سوال سوم پژوهش: آیا مولفه‌های سواد مالی مبتنی بر رویکرد اسلامی قابلیت پیش‌بینی رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه را دارد؟

جدول (۶). خلاصه الگوی رگرسیون پیش‌بینی رضایت مالی براساس مولفه‌های سواد مالی

حالت	متغیر مستقل	R	R مربع	R مربع تنظیم شده	خطای استاندارد برآورد شده
۱	آگاهی مالی اسلامی	۰/۵۳۶ a	۰/۲۸۷	۰/۲۸۵	۰/۶۰۶۸۵
۲	آگاهی مالی اسلامی + درآمد و پس انداز	۰/۶۱۰ b	۰/۳۷۳	۰/۳۶۹	۰/۵۷۰۱
۳	آگاهی مالی اسلامی + درآمد و پس انداز + سرمایه گذاری و پوشش ریسک	۰/۶۲۶ c	۰/۳۹۲	۰/۳۸۷	۰/۵۶۱۹
۴	آگاهی مالی اسلامی + درآمد و پس انداز + سرمایه گذاری و پوشش ریسک + مدیریت هزینه	۰/۶۳۸ d	۰/۴۰۶	۰/۴	۰/۵۵۶۰۱
متغیر وابسته: رضایت مالی					

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج جدول شماره ۶، نشان می‌دهد که در گام اول مؤلفه آگاهی مالی اسلامی متغیر پیش بین وارد معادله رگرسیون شده که توانسته ۲۸ درصد ($R^2=0/287$) از رضایت مالی متغیر ملاک را به صورت مستقیم پیش بینی نماید. همچنین در گام دوم مؤلفه آگاهی مالی اسلامی و درآمد و پس انداز روی هم ۳۶ درصد ($R^2=0/369$) از تغییرات رضایت مالی دانش‌آموزان را پیش بینی و تبیین کرده اند. همچنین در گام سوم مؤلفه سرمایه‌گذاری و پوشش ریسک نیز وارد معادله رگرسیون شده است که با مؤلفه های آگاهی مالی اسلامی، درآمد و پس انداز روی هم ۳۸ درصد ($R^2=0/387$) از تغییرات رضایت مالی را پیش بینی و تبیین کرده اند و در نهایت در گام چهارم مؤلفه مدیریت هزینه وارد معادله رگرسیون شده و با مؤلفه های آگاهی مالی اسلامی، درآمد و پس انداز و سرمایه گذاری و پوشش ریسک روی هم ۴۰ درصد ($R^2=0/40$) از تغییرات رضایت مالی را پیش‌بینی می‌کنند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت مؤلفه های آگاهی مالی اسلامی، درآمد و پس انداز، سرمایه گذاری و پوشش ریسک و مدیریت هزینه بیشترین پیش بینی را برای رضایت مالی دانش‌آموزان داشته‌اند.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر سواد مالی بر رضایت مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه با رویکرد اسلامی انجام شده است. براساس نتایج پژوهش حاضر، سطح سواد مالی و رضایت مالی دانش‌آموزان بیشتر از حد متوسط است. بدین

معنی که دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه دارای سطح سواد مالی دانش‌آموزان مناسب بوده و در نتیجه رضایت مالی آن‌ها نیز در حد مطلوب است. نتایج مطالعه حاضر با پژوهش شبیهی و شفیع (۱۴۰۳) مطابقت دارد. همچنین این یافته با مطالعات پورسلیمی ندوشن و همچنین روشندل و طغیانی (۱۳۹۷) ناهمخوانی دارد. لذا افزایش مهارت سواد مالی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه، آن‌ها را توانمند می‌سازد تا با انجام رفتارهای مالی هوشمندانه، از مشکلات آینده اجتناب کرده، برای اهداف مالی آینده کسب‌وکار برنامه‌ریزی کنند و در نتیجه رضایت مالی داشته باشند.

یکی از مهمترین نکاتی که می‌توان در زمینه سواد مالی مطرح کرد، لزوم ارائه آموزش مالی براساس اصول و شریعت اسلامی است. فقه اسلامی به‌عنوان یکی از ارکان مهم دین اسلام، به بررسی جزئیات قراردادها و معاملات مالی می‌پردازد. این علم، با ارائه اصول و قواعد مشخص، به افراد کمک می‌کند تا در معاملات خود به‌درستی عمل کنند و از حقوق و وظایف مالی خودآگاه شوند. بنابراین در طراحی برنامه‌های آموزش مالی توجه به این نکات مهم از اهمیت خاصی برخوردار است.

برمبنای یافته‌های پژوهش حاضر، بین سواد مالی و رضایت مالی دانش‌آموزان ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد، به‌طوری‌که شدت این رابطه در میان مؤلفه‌ها متفاوت بوده و عمدتاً در سطح متوسط تا قوی قرار دارد. به‌ویژه، آگاهی مالی اسلامی و بهزیستی معنوی تأثیر قابل‌توجهی بر رضایت مالی دانش‌آموزان دارند. آموزش سواد مالی نقش مهمی در افزایش دانش مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه دارد؛ به‌گونه‌ای که موجب درک تفاوت پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، ارتقای مهارت مدیریت ریسک و به‌کارگیری صحیح منابع مالی می‌شود. این آگاهی، دانش‌آموزان را در اتخاذ تصمیمات مالی آگاهانه، دستیابی به ثبات اقتصادی بلندمدت و تبدیل‌شدن به سرمایه‌گذاران هوشمند یاری می‌دهد.

در پژوهش حاضر بالابودن ضریب همبستگی بین «آگاهی مالی اسلامی» و «بهزیستی معنوی» نشان‌دهنده نقش مهم باورها و دانش مالی مبتنی بر ارزش‌های دینی و معنوی در ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری مالی و افزایش رضایت مالی است. معنویت و مذهب به‌عنوان چارچوب‌های شناختی و رفتاری مؤثر در جهت‌گیری‌های مالی است. این عوامل با ایجاد حس هدف، افزایش خودتنظیمی و کاهش رفتارهای تکانشی، کیفیت تصمیمات سرمایه‌گذاری و مدیریت منابع را بهبود می‌بخشند. در این زمینه، یافته‌های پژوهش با نتایج پژوهش ریدوان و همکاران (۲۰۲۴) همسویی دارد. براین مبنای آموزش سرمایه‌گذاری و برنامه‌های مالی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، نه‌تنها دانش مالی دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد، بلکه رضایت مالی و بهزیستی معنوی آنان را ارتقا می‌بخشد. لذا ترکیب آموزش مالی با اصول و ارزش‌های اسلامی می‌تواند ابزاری کارآمد برای ارتقای هم‌زمان توانایی‌های مالی و معنوی نوجوانان باشد.

در این میان، نکته قابل ذکر این است که آگاهی مالی اسلامی نه تنها وضعیت اقتصادی افراد را بهبود می بخشد، بلکه ضمن تقویت سلامت معنوی، زمینه ساز توانایی مالی پایدار است. لذا با توجه به یافته های پژوهش، ترکیب سواد مالی با چارچوب های ارزشی و معنوی می تواند راهبردی مؤثر برای ارتقای رفاه فردی و اجتماعی باشد. با این حال، شدت همبستگی بین مؤلفه ها تحت تأثیر عوامل مختلفی متفاوت است. تفاوت در کیفیت و میزان آموزش های مالی، تفاوت در نگرش ها و ترجیحات فردی، فشار همسالان، فرهنگ خانوادگی و شرایط اقتصادی از جمله عواملی است که بر سواد مالی و رضایت مالی تأثیر دارند.

یکی دیگر از مهمترین یافته های پژوهش این است که براساس نتایج تحلیل رگرسیون، سواد مالی و مؤلفه های آن قابلیت پیش بینی رضایت مالی دانش آموزان دوره دوم متوسطه را دارد. بدین معنی که مؤلفه های سواد مالی از جمله آگاهی مالی اسلامی، درآمد و پس انداز، سرمایه گذاری و پوشش ریسک و مدیریت هزینه، می توانند رضایت مالی دانش آموزان دوره دوم متوسطه را پیش بینی کنند. این موضوع برای دانش آموزان دوره دوم متوسطه از حائز اهمیت است چرا که آموزش عادات مالی مثبت، مانند پس انداز منظم یا برنامه ریزی هزینه ها، می تواند رضایت مالی و رفاه بلندمدت آن ها را تقویت کند.

این یافته های پژوهش با مطالعات پیرسون و کورانکی (۲۰۲۳) و فیلیپاس و آودولاس (۲۰۲۱)، علی و همکاران (۲۰۲۴) همخوانی دارد که ضرورت توجه به جنبه های روان شناختی و رفتاری و رضایت مالی در آموزش سواد مالی را برای دانش آموزان دوره دوم متوسطه برجسته می سازند و رفتار مالی در رابطه بین سواد مالی و رضایت مالی می تواند نقش واسطه ای و توضیح دهنده سطح بالای رضایت مالی باشد. بنابراین برای دانش آموزان متوسطه، درک رفتار مالی و نگرش مالی و تمرکز بر تقویت رفتارها و نگرش های مثبت مالی می تواند آن ها در دستیابی به رضایت مالی یاری دهد. بنابراین لازم است که برنامه های آموزش مالی در مدارس با توجه به موارد مذکور طراحی شود.

با توجه به مواردی که بدان اشاره شد، می توان چنین نتیجه گیری کرد که سواد مالی، به ویژه در ترکیب با رفتار مالی مثبت و آگاهی مالی، نقش کلیدی در پیش بینی رضایت مالی دانش آموزان دوره دوم متوسطه ایفا می کند. این نتیجه بر اهمیت آموزش و توانمندسازی مالی نسل جوان تأکید می کند و نشان می دهد که ارتقاء مهارت های مالی و افزایش آگاهی نسبت به مدیریت منابع و ریسک می تواند به بهبود تصمیم گیری های مالی و افزایش رضایت مالی منجر شود. همچنین توسعه برنامه های جامع آموزشی که همسو با شرایط فرهنگی و دینی جامعه طراحی شده باشند، ضرورتی اجتناب ناپذیر است و می تواند زمینه ساز تربیت نسلی آگاه، مسئول و توانمند در مدیریت مالی باشد. بنابراین این پژوهش، سیاست گذاران،

مؤسسات آموزشی و مالی را یاری می‌دهد تا برنامه‌ها و ابزارهای مؤثری برای ارتقای سواد مالی طراحی کنند و به پرورش نسل جوان در زمینه مدیریت مالی کمک نماید.

در پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود که سایر گروه‌ها مانند دانش‌آموزان مقاطع ابتدایی، دانشجویان، کارمندان بخش خصوصی، جوامع روستایی یا افراد بیکار مورد بررسی قرار گیرند. همچنین متغیرهایی همچون درآمد، سبک زندگی، هوش مالی، نگرش نسبت به مصرف، رفتار مدیریت مالی، اعتماد به فناوری مالی، سن، درآمد و عوامل جمعیت شناختی را به مدل اضافه کرد تا ابعاد دقیق‌تری از رفتار مالی مشخص شود.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش آن است که نتایج پژوهش تنها به شهر اصفهان محدود می‌شود و امکان تعمیم آن به دیگر مناطق جغرافیایی یا گروه‌های مختلف، پایین است. پژوهش فقط بر دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه متمرکز بوده و نتایج آن ممکن است برای سایر گروه‌های جمعیتی، کاربردی نباشد. همچنین این پژوهش به صورت مقطعی انجام شده و نمی‌توان تغییرات و پایداری اثر سواد مالی بر رضایت مالی را در طول زمان بررسی کرد.

ملاحظات حقوقی
- پیروی از اصول حقوقی تمامی اصول اخلاق در پژوهش در این مقاله رعایت شده است. - تعارض منافع بنابر اظهارات نویسندگان این مقاله تعارض منافع وجود ندارد. بنابر اظهار نویسندگان این مقاله مستخرج از پایان نامه، رساله و طرح پژوهشی است.

کتابنامه

ایرجی نقندر، رامین و فراهانی، ابوالفضل (۱۴۰۳). تحلیل ساختار عاملی الگوی سواد مالی اسلامی در کارکنان ادارات ورزش و جوانان خراسان رضوی. مدیریت سازمان‌های دولتی. ۱۳(۴). ۵۰-۸۷.

بی، ارل (۱۳۹۶). روش‌های پژوهش در علوم اجتماعی (ترجمه رضا فاضل). تهران: سمت.

پیغامی، عادل و طغیانی، مهدی. (۱۳۹۸). تعلیم و تربیت اقتصادی (جلد ۱). تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

پیغامی، عادل و مرادی باصیری، مهدی (۱۳۹۹). سواد مالی الگویی برای مالی شخصی و خانوادگی، چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).

تفتیان، اکرم و گشتاسبی، بهنام (۱۳۹۹). عوامل ترویج‌کننده سواد مالی نوجوانان. در پنجمین کنفرانس ملی اقتصاد، مدیریت و حسابداری (اهواز).

- حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۰). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. جلد اول. تهران: سمت.
- رضائیان، علی، سیمپاری، محمدرضا و حسن‌زاده سروسنایی، حسن (۱۳۹۸). چارچوب عملیاتی مدیریت شخصی مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری آیت‌الله خامنه‌ای. تحقیقات مالی اسلامی، ۹(۱)، ۶۹-۱۱۰.
- روشندل، آرمان، امیری، هادی و طغیانی، مهدی (۱۳۹۶). سواد مالی و ضرورت سنجش آن در نظام نوین آموزشی؛ مطالعه موردی شهرستان شهرضا. رویکردهای نوین آموزشی، ۱۳(۱)، ۶۷-۸۶.
- سرفراز، زهرا (۱۴۰۴). آموزش مدیریت مالی و استراتژی‌های سرمایه‌گذاری برای نوجوانان. دومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی، مدیریت و علوم اجتماعی، تبریز .
- سلیمی پور ندوشن. مهدی (۱۳۹۲). بررسی سواد مالی دانش‌آموزان مقطع متوسطه. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد.
- شبی، حسن، و شفیعی، حسین (۱۴۰۳). ارزیابی سواد مالی دانش‌آموزان دبیرستانی منطقه ۴ تهران. در دهمین کنفرانس بین‌المللی علوم مدیریت و حسابداری، تهران.
- صدر، محمدباقر (۱۹۷۴). اقتصادنا. بیروت: دارالمعرفه.
- طباطبایی مزرعه نو، سید جمال‌الدین و معین‌الدین، محمود و تفتیان، اکرم (۱۴۰۳). بررسی سواد مالی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه، دومین همایش الکترونیک پژوهش‌های مدیریت کسب‌وکار اخلاقی، یزد.
- طغیانی، مهدی و مرادی بصیری، امین (۱۳۹۵). تحلیل انتقادی الگوی متعارف آموزش عمومی سواد مالی از منظر اقتصاد اسلامی. ۱۶ (۲). ۲۶۰-۲۲۷.
- فرهادی‌پور، زهرا، و قاسمی، شیوا (۱۴۰۲). بررسی، تعیین و تحلیل دانش و مهارت‌های موردنیاز کودکان درباره سواد مالی و اقتصادی و فاصله آن با آموزش‌های موجود در کتب مقطع ابتدایی در ایران.
- گره، علی، عامریان، علیرضا و ابوالحسنی، موسی (۱۴۰۳). مدیریت مالی از دیدگاه ادیان مختلف با محوریت اسلام. در پانزدهمین کنفرانس بین‌المللی حسابداری، مدیریت و نوآوری در کسب‌وکار، تهران.
- مبانی نظری سند تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۹). تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- محصل، مرضیه (۱۳۹۳). مبانی و مصادیق تعلیم و تربیت اقتصادی فرزندان در خانواده اسلامی. فصلنامه پژوهش‌های اجتماعی اسلامی. ۴(۲۰). ۵۵-۸۲.
- محمدی، اسفندیار، عسکری، روح اله، و حربی زاده، میلاد (۱۳۹۵). ارزیابی نقش مدیریت ریسک در ارتقای کارایی نیروی انسانی سازمان‌ها. کنفرانس بین‌المللی نخبگان مدیریت.
- مرادی، مهدی، امین زادگان، سعیده، و مرنندی، زکيه (۱۳۹۷). نقش ویژگی‌های فردی و رفتاری بر تقاضا برای خدمات مالی. دانش سرمایه‌گذاری، ۷(۲۵)، ۱۴۹-۱۶۴.
- نادری، جلال، رامشینی، محمود و زارعی، فاطمه (۱۴۰۰). بررسی عوامل تأثیرگذار بر سواد مالی اسلامی با استفاده از تکنیک دلفی. ۱۱ (۱). ۷۵-۱۱۰.

References

- Adinda, C., Salim, U., & Juwita, H. A. J. (2023). Why does the level of financial satisfaction high during the covid-19 pandemic?: The role of income, financial knowledge, financial stress, Covid-19 omicron awareness, and financial behavior on the financial satisfaction of master of management students. *International Journal of Research in Business and Social Science* (2147-4478), 12(4), 202-216.
- Aisyah, E. N., Pratikto, H., Wardoyo, C., & Restuningdiah, N. (2024). The right literacy on the right performance: Does Islamic financial literacy affect business performance through Islamic financial inclusion?. *Journal of Social Economics Research*, 11(3), 275-289.
- Ali, A., Bilal, M., Ashfaq, H., Maan, A., & Maan, B. (2024). The Implications of Money Management for Investment-Decisions among University Undergraduates in Punjab. *Journal of Economic Impact*, 6(3), 249-256.
- Among, Sunandi., Desman, Hidayat. (2023). Financial Satisfaction of Students in Serang City: The Importance of Financial Literacy and Financial Management Behavior. *Jurnalilmiahakuntansidanbisnis*, 8(2):120-128. doi: 10.38043/jiab.v8i2.4625
- Antwi, P. K. A., Addai, B., Duah, E., & Kubi, M. T. (2024). The impact of financial literacy on financial well-being: a systematic literature review.
- Anumol, M. V., & Malavika, S. (२०२३). Exploring the Impact of Financial Literacy on Financial Satisfaction Among Youth: Mediating Role of Financial Behavior. *Adhyayan: A Journal of Management Sciences*, १३(०१), ३०-३१.
- Arceo-Gómez, E. O., & Villagómez, F. A. (2017). Financial literacy among Mexican high school teenagers. *International Review of Economics Education*, 24, 1-17.
- Borinaga, M. L., Caleza, J., Reyes, J. D., Ngojo, R. J., Maitum, D. J., Piañar, D. K., & Tinapay, A. O. (2023). Influence of financial satisfaction to the academic achievement of college students. *International Journal of Multidisciplinary Research and Publications (IJMRAP)*, 6(3), 47-52.
- Brancewicz, J. G., Pattison, J., & Fok, L. Y. (2014). Impacts of JA Biztown on
- Chaudhry, N., Akhter, W., & Roubaud, D. (2024). Financial literacy, personality traits and financial wellbeing: A preliminary evidence". *Economics Bulletin*, 44(1), 190-210.
- Dharma, Y., Puteh, A., Widodo, R., Alfaqih, L., & Yahya, A. (2024). The Influence of Financial Literacy and Islamic Business Ethics on Investment in Islamic Financial Instruments: The Mediating Role of Risk Attitude and the Moderating Role of Religious Knowledge. *Abdelhak Boudjelida Papers & Citations*, 3(8), 264-282.
- Economic Education Research, 15(2), 1-12.
- Farida, M. N., Soesatyo, Y., & Aji, T. S. (2021). Influence of Financial Literacy and Use of Financial Technology on Financial Satisfaction through Financial Behavior. *International journal of education and literacy studies*, 9(1), 86-95.
- Garrett, S., & James III, R. N. (2013). Financial ratios and perceived household financial satisfaction. *Journal of Financial Therapy*, 4(1), 4.
- Grable, J. E., Cupples, S., Fernatt, F., & Anderson, N. (2023). Evaluating the link between perceived income adequacy and financial satisfaction: A resource deficit hypothesis approach. *Social indicators research*, 114(3), 1109-1124.

- Houston, J. (2010). *Fundamentals of financial management* (Book 1, 2nd ed.). Jakarta: Salemba Empat.
<http://www.jumpstart.org/national-standards.html>. improving financial literacy among middle-school students. Journal of Economic and its place within secondary schools: New Zealand Council for Educational Research.
- Jaya, K. R., & Pralhad, R. (2021). A detailed investigation on financial literacy and wellbeing. *Recent Trends in Management and Commerce*, 1(1), 81-86.
- Jump\$tart Coalition for Personal Financial Literacy. (2017). the national standards in K12 personal finance education (4th Ed.). Washington, DC: Author. Retrieved from.
- Lam, C. M., Lau, P. S., Law, B. M., & Poon, Y. H. (2011). Using positive youth development constructs to design a drug education curriculum for junior secondary students in Hong Kong. *The Scientific World Journal*, 11(1), 2339-2347.
- Lusardi, A. (2019). Financial literacy and the need for financial education: evidence and implications. *Swiss journal of economics and statistics*, 155(1), 1-8
- Murarka, L., & Oates, K. K. (2020). Financial literacy in millennials. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 2(6), 41-54.
- Neill, A., Berg, M., & Stevens, L. (2024). Financial literacy of secondary students, and
- Pearson, B., & Korankye, T. (2023). The association between financial literacy confidence and financial satisfaction. *Review of Behavioral Finance*, 15(6), 935-946.
- Permana, N., Yulianti, G., & Austin, D. (2025). Menabung Dan Berinvestasi: Memahami Dasar-Dasar Literasi Keuangan Untuk Gen Z. *Cakrawala: Jurnal Pengabdian Masyarakat Global*, 4(1), 93-101.
- Philippas, N. D., & Avdoulas, C. (2021). Financial literacy and financial well-being among generation-Z university students: Evidence from Greece. In *Financial literacy and responsible finance in the FinTech era* (pp. 64-85). Routledge.
- Plangol, A. C. (2023). Financial satisfaction over the life course: The influence of assets and liabilities, *Journal of Economic Psychology* .32 (1), 45-64.
- Prakash, N., Alagarsamy, S. & Hawaldar, A. (2022). Demographic characteristics influencing financial wellbeing: A multigroup analysis . *Managerial Finance*. 45(9),1334-1351.
- Ridwan, M., Sriyono, S., Hardiwinoto, H., Kristiana, I., Rinda Hati, R., & Mamdukh Budiman. (2024). Training to Improve Personal Financial Management Based on Smart Islamic Financial Literacy for Students at the Indonesian School Kuala Lumpur (SIKL) Malaysia. *International Journal of Community Engagement and Development*, 2(1), 37–52. <https://doi.org/10.59581/ijced.v2i1.45>
- Ridwan, M., Sriyono, S., Hardiwinoto, H., Kristiana, I., Rinda Hati, R., & Mamdukh Budiman. (2024). Training to Improve Personal Financial Management Based on Smart Islamic Financial Literacy for Students at the Indonesian School Kuala Lumpur (SIKL) Malaysia. *International Journal of Community Engagement and Development*, 2(1), 37–52. <https://doi.org/10.59581/ijced.v2i1.45>
- Sabiya, K. S (2024). Factors Influencing Personal Finance Decisions: A Comprehensive Review of Behavioral, Socioeconomic and Environmental Determinants.
- Safira, F. T., Purwidiyanti, W., Tubastuvi, N., & Alfalisyado, A. (2023). Financial Literacy, Financial Technology, and Financial Satisfaction: Explorasi the Mediation Effect of Financial Inclusion. *Saudi Journal of Economics and Finance*, 7(12), 576-586.

- Saleh, A. F., Salsabila, A., Darpen, N. H., & Ramadhan, R. (2024). Edukasi Pentingnya Budaya Menabung Sejak Dini Untuk Bekal Masa Depan Dalam Perspektif Ekonomi Islam. *Jurnal Pengabdian kepada Masyarakat*, 3(1), 24-28.
- Tahir, M. S., Richards, D. W., & Ahmed, A. D. (2020). Financial literacy, attitudes, and financial satisfaction: an assessment of credit card debt-taking behavior of Australians. *Financial Services Review*, 28(4), 273-301.
- Tarigan, R. A., Dewi, H. A., & Wibowo, A. (2024). Stepping into the Future Wisely: Shaping Savings Behavior In the Young Generation Through Financial Literacy Program. In *International Student Conference on Business, Education, Economics, Accounting, and Management (ISC-BEAM)* (Vol. 2, No. 1, pp. 123-134).
- Titko, J., Ciemleja, G., & Lace, N. (2015). Financial literacy of latvian citizens: Preliminary survey results. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 213, 12-17.
- Triansyah, F. A., Nofriansyah, N., & Khasan, T. (2024). The Effect of Financial Inclusion on Financial Literacy. *Journal of Multidisciplinary Global*, 1(2), 179-189.
- Vera-Toscano, E., Ateca-Amestoy, V., & Serrano-Del-Rosal, R. (2016). Building financial satisfaction. *Social Indicators Research*, 77(2), 211-243.
- Zimmerman, S. (2021). *Understanding family policy: Theories and applications*. Sage.

The Effect of Financial Literacy on Financial Satisfaction of Second Year High School Students with an Islamic Approach

Mostafa Samiee Nasab¹ Ali Doosti Dolatabadi^{} Khadija Jamshidi Moghadam^{**}**

1. Introduction and Objectives:

Financial literacy and informed financial decisions are among the essential skills for creating financial sense. This has changed with the development of financial technology and the use of financial services and the expansion of society, especially among adolescents. Therefore, the aim of this study is to investigate the effect of financial literacy on financial satisfaction of second-year high school students at an Islamic university.

2. Materials and Methods:

The present study is applied in terms of purpose, descriptive-survey in terms of implementation method and correlational. The statistical population includes all second-year high school students in Isfahan,

¹ Assistant Professor, Faculty of Islamic Studies and Management, Imam Sadeq University (AS). Tehran. Iran (Corresponding Author).

^{**} Master's Student, Faculty of Islamic Studies and Management, Imam Sadeq University (AS). Tehran. Iran.

^{***} PhD Graduate, Faculty of Educational Sciences and Psychology. Kharazmi University. Tehran. Iran.
khjamshidi@gmail.com 0009-0002-9195-0898

384 of whom were selected by multi-stage cluster random method. A researcher-made questionnaire was used to collect data, which was developed based on theoretical and religious foundations. Then, its validity was confirmed by experts and specialists, and its reliability was calculated based on Cronbach's alpha. Pearson correlation and stepwise regression were used to analyze the data.

3. Research findings:

The results showed that the average level of financial literacy (3.28) and financial satisfaction (3.21) of students is above average. Among the components of financial literacy and financial satisfaction, Islamic financial beliefs have a significant relationship with spiritual well-being. Also, financial literacy components including Islamic financial awareness, income and savings, investment and risk hedging, and cost management predicted 0.40 percent of financial satisfaction of second-year secondary school students.

4- Discussion and Conclusion:

The research findings show the need to pay attention to financial literacy education and financial satisfaction of second-year secondary school students. Also, developing comprehensive educational programs that are designed in line with the cultural and religious conditions of the society is an inevitable necessity. Therefore, this research can help policymakers, educational and financial institutions in developing programs to improve students' financial literacy.

Keywords: Financial literacy, financial satisfaction, Islamic approach, second-year secondary school

پیوست - پرسشنامه

بسمه تعالی

با توجه به نقش مؤثر سواد مالی در بهبود وضعیت مالی و معیشتی خود و خانواده‌تان، خواهشمند است به سؤالات این پرسشنامه صادقانه و دقیق پاسخ دهید تا با استفاده از نظرات شما گامی مؤثر در پیشبرد آموزش مالی دانش آموزان دوره متوسطه دوم برداشته شود.

جنسیت:	پایه تحصیلی:	رشته تحصیلی:
☐ دختر ☐ پسر	☐ دهم ☐ یازدهم ☐ دوازدهم	

• درآمد ماهیانه پدر (به میلیون تومان)

الف) کمتر از ۱۰ سال ☐ ب) ۱۰ تا ۱۵ سال ☐ ج) ۱۵ تا ۲۰ سال ☐ د) بیشتر از ۲۰ سال ☐

• درآمد ماهیانه مادر (به میلیون تومان):

الف) کمتر از ۱۰ سال ☐ ب) ۱۰ تا ۱۵ سال ☐ ج) ۱۵ تا ۲۰ سال ☐ د) بیشتر از ۲۰ سال ☐

سؤالات پرسشنامه

مقوله‌ها	سؤالات	خیلی کم	کم	تاحدودی	زیاد	خیلی زیاد
حیطه سواد مالی						
درآمد و پس‌انداز	۱. اعتقاد دارم با تلاش می‌توانم درآمد حلال و درست کسب کنم.					
	۲. برای افزایش درآمد در آینده، مهارت‌های جدید یاد می‌گیرم.					
	۳. درباره روش‌های درست و حلال کسب درآمد مطالعه می‌کنم.					
	۴. هر ماه بخشی از پولم را پس‌انداز می‌کنم.					
	۵. هدایا و درآمدهای اضافی‌ام را پس‌انداز می‌کنم.					
	۶. همزمان با درس خواندن درآمد (پول تو جیبی) نیز دارم.					
سرمایه‌گذاری و پوشش ریسک	۷. برای اهداف بلندمدت مالی برنامه‌ریزی دارم.					
	۸. ترجیح می‌دهم با پولهایم طلا بخرم.					
	۹. ترجیح من این است که پولهایم را در بانک پس‌انداز کنم.					
	۱۰. ترجیح من این است که با پولهایم در بورس سرمایه‌گذاری کنم					
مدیریت هزینه	۱۱. برای اینکه جبران خسارتهای مالی حوادث طبیعی مانند سیل و زلزله و.... به من بشود، به خانواده توصیه می‌کنم اموال را بیمه اموال کنند					
	۱۲. جهت جبران حوادث و خسارتهای احتمالی در زندگی، با انواع بیمه‌ها و موارد استفاده از آنها آشنایی دارم.					
	۱۳. هزینه‌هایم را ثبت می‌کنم (مثلاً در دفترچه یا اپلیکیشن).					
	۱۴. از خریدهای غیرضروری خودداری می‌کنم.					

					۱۵. در خرید، قیمت و کیفیت کالاها را مقایسه می‌کنم.	
					۱۶. برای کاهش هزینه‌ها، از تخفیف‌ها یا کوپن‌ها استفاده می‌کنم.	
					۱۷. در برابر پولی که از اولیا دریافت می‌کنم، مسئولیت‌پذیر هستم.	
					۱۸. قرض و پول طلب کردن از دیگران در مواقع غیرضروری برای من مناسب نیست.	
					۱۹. نیازهایی مانند آب آشامیدنی و مسکن و لباس و.... ضرورت دارد.	
					۲۰. سرمایه‌گذاری در خرید و فروش کالاهای قاچاق را نادرست می‌دانم	آگاهی
					۲۱. با مفاهیم زکات، خمس و حرمت ربا آشنا هستم.	مالی
					۲۲. نیازمندان و فقیران در مال من سهم دارند.	اسلامی
					۲۳. آگاهی دارم که دریافت سود در قرض دادن درست نیست.	
					۲۴. سعی می‌کنم در فعالیت‌های خیریه مشارکت داشته باشم.	
					۲۵. با قراردادهای مالی اسلامی مانند مضاربه (قرارداد شراکتی در سود)، مشارکت، جعاله (قرارداد پاداش به ازای انجام کاری) آشنا هستم.	
					۲۶. زمانی که قیمت همه کالاها روز به روز گران‌تر می‌شوند به آن تورم گویند و با این مفهوم آشنا هستم.	
					۲۷. از آسیب رساندن به اموال عمومی مانند نیمکت مدرسه، اتوبوس شهری، پارک و جلوگیری می‌کنم.	
سوالات مربوط به رضایت مالی						
					۲۸. از مدیریت درآمد و هزینه‌هایم راضی‌ام.	مدیریت
					۲۹. می‌توانم هزینه‌های غیرمنتظره را پرداخت کنم.	مالی
					۳۰. برای ادامه تحصیل برنامه مالی دارم.	
					۳۱. در صورت قطع پول توجیبی، می‌توانم هزینه‌هایم را مدیریت کنم.	
					۳۲. آمادگی مالی برای آینده دارم.	دسترس
					۳۳. استرس و نگرانی مالی ندارم.	به پول
					۳۴. احساس می‌کنم در آینده به اهداف مالی خود می‌رسم.	در آینده
					۳۵. هر موقع برای پول‌هایم برنامه ریزی داشتم حس خوبی داشتم.	
					۳۶. از میزان پس‌اندازم راضی‌ام.	متعادل
					۳۷. پس‌انداز را بر اساس اصول دینی و اخلاقی انجام می‌دهم.	بودن
					۳۸. در مواقع اضطراری می‌دانم از کدام یک از منابع مالی استفاده کنم.	پس‌انداز
					۳۹. می‌دانم چگونه برای خرید وسایل شخصی پس‌انداز کنم.	
					۴۰. خانواده‌ام در تصمیمات مالی به من احترام می‌گذارند.	بهبودی
					۴۱. رعایت قوانین مالی اسلامی باعث آرامش من می‌شود.	معنوی
					۴۲. از درآمد حلال خود احساس رضایت دارم.	
					۴۳. در مواقعی که به دوستان مشورت مالی می‌دهم، لذت می‌برم.	
					۴۴. معتقد به اثر مثبت اتفاق (کمک به نیازمندان) بر زندگی‌ام هستم.	